практыкаванняў у адным відзе дзейнасці, на фарміраванне і актуалізацыю новых сістэм навыкаў у іншых відах практычнай і тэарэтычнай дзейнасці. Пры гэтым выпрацаваныя раней першасныя навыкі палягчаюць набыццё і рэалізацыю новых актуалізаваных сістэм дзеянняў і аперацый на этапе іх першапачатковай і паўторнай аўтаматызацыі.

У шырокім сэнсе можна гаварыць пра «эфект пераносу» не толькі пры ўзаемадзеянні лакальных навыкаў, але і пры ўзаемадзеянні больш складаных іх сістэм, а таксама зместу розных відаў дзейнасці.

З практыкі вядома, напрыклад, што навучанне складанаму працэсу прыему і перапрацоўкі інфармацыі па сістэме азбукі Морзе асоб з музычнай падрыхтоўкай праходзіць значна прадуктыўней і эфектыўней у параўнанні з асобамі, якія не маюць музычнай падрыхтоўкі, а навучанне піяністаў друкаванню па пішучай машыне будзе праходзіць больш паспяхова, эканамічна, менш напружана ў параўнанні з непіяністамі. Сістэмы складаных сінтэзаў сенсорных, маторных, мнемічных і мысліцельных па механізму пераносу працэсаў, уключаемыя ў структуру новых засвойваемых дзеянняў, забяспечваюць больш прадукцыйнае засваенне і рэалізацыю адпаведных навыкаў у новай дзейнасці.

Нашы даныя сведчаць пра тое, што такія мастацка-творчыя віды дзейнасці, як тэатральная, вакальна-музычная, выяўленчая, харэаграфічная, па механізму пераносу садзейнічаюць развіццю, аптымальнаму праяўленню вербальных і невербальных, камунікатыўных, кантрольна-карэкціруючых, рэфлексіўных, эмацыянальна-моўных, кагнітыўна-моўных і іншых важных псіхічных функцый, неабходных у вырашэнні разнастайных прафесійных задач педагогамі, лектарамі, адвакатамі, кіраўнікамі рознага тыпу і інш. Такое разуменне мастацка-творчых відаў дзейнасці дазваляе разглядаць іх магчымасці ў новым аспекце. Мы маем на ўвазе іх спецыфічныя прыкладныя функцыі, якія патэнцыяльна і актуальна пашыраюць дыяпазон прафесійна важных якасцей асобы, што рэалізуюцца ў іншых відах дзейнасці.

Так, тэатральная творчасць у прыкладным аспекце па механізму пераносу фарміруе ў педагогаў прафесійна значныя навыкі самапазнання, актыўнага самакантролю мовы, эмацыянальнага складу мімічнай і пантамімічнай выразнасці, камунікатыўныя паводзіны. Развіваючы спецыяльнымі практыкаваннямі крэатыўнасць мыслення, гэта творчасць дазваляе больш актыўна і ўсвядомлена вырашаць разнастайныя выхаваўчыя і вучэбныя задачы, выкарыстоўваючы элементы імправізацыі ці поўную імправізацыю. Рафлексіўныя працэсы, якія развіваюцца ў тэатральнай дзейнасці, спрыяюць аптымізацыі плануючай, кантрольна-карэкціруючай функцый у арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу педагогамі, садзейнічаюць пашырэнню дыяпазону актывізацыі педагагічнай назіральнасці і ўяўлення.

Музычна-вакальная дзейнасць, фарміруючы і ўдасканальваючы інтэгральна псіхафізіялагічныя механізмы моварухальнага аналізатара, галасавы апарат у яго тонкіх разнастайных праяўленнях у ёй, садзейнічае развіццю і лёгкай, дынамічнай практычнай рэалізацыі такіх прафесійна важных моўных функцый, як магутнасць, гібкасць і рухавасць голасу, дыкцыя, інтанацыйная выразнасць, эмацыянальнасць. Музычна-вакальная дзейнасць стварае псіхалагічныя перадумовы для прадукцыйнага фарміравання шырокага дыяпазону разнастайных моўных навыкаў і ўменняў.

Спецыяльныя навыкі і ўменні, сфарміраваныя ў выяўленча-творчай дзейнасці, міжвольна могуць быць перанесены ў метадычныя аспекты педагога, узнімаючы якасць рашэння ім разнастайных дыдактычных задач на ўроку. Яны могуць быць выкарыстаны пры падрыхтоўцы нагляднага матэрыялу, дапаможнікаў, а таксама пры дынамічным парадкэнні іх у працэсе выкладання вучэбнага матэрыялу ў выглядзе графічных, плоскасных выяў, структурна-лагічных схем і інш.

З пазіцыі вышэйпададзенага ў мастацка-творчых відах дзейнасці неабходна бачыць важную магчымасць - прафесійна-прыкладное развіццё якасцей асобы праз змест разнастайных спецыяльных навыкаў, уменняў, якія па механізму пераносу актуалізуюцца ў іншых відах дзейнасці, павышаючы іх якасць і прадукцыйнасць.

Грачова В.А.,
ст.выкладчык

ПРЫЕМЫ ЎКЛЮЧЭННЯ З'ЯЎ МАСТАЦТВА Ў НАВУЧАЛЬНЫ ПРАЦЭС ПРЫ ВЫВУЧЭННІ АГУЛЬНАЙ ПЕДАГОГІКІ

Спецыфікай выкладання курса агульнай педагогікі ва універсітэце культуры з'яўляецца неабходнасць насычэння навучальнага працэсу матэрыяламі, якія спалучаюць рацыянальную інфармацыю з эмацыянальнай. Гэта неабходнасць грунтуецца на асаблівасцях навучэнцаў, таму што большасць з іх належыць да мастацкага тыпу. Мы ўжо пераканаліся ў мэтазгоднасці выкладання гісторыі педагогікі ў кантэксце гісторыі сусветнай і айчыннай мастацкай культуры. Была выпрацавана пэўная схема групавання і прад'яўлення мастацкіх твораў і з'яў на лекцыях, прысвечаных адпаведным тэмам. За-

раз паўстае пытанне аб прыемах выкарыстання мастацкіх твораў і фактаў мастацкага жыцця сусвету як у лекцыйным працэсе, так і на семінарах, у заданнях для самастойнай працы студэнтаў.

Намі распрацаваны шэраг заданняў, якія трэба выканаць самастойна, а потым уключыць у працэс абмеркавання на семінары. Такімі заданнямі з'явіліся: падбор матэрыялаў да пэўных відаў навучальнай і выхаваўчай работы па курсу «Мастацтва»; аналіз пары дзяцінства і юнацтва знакамітых дзеячаў мастацкай культуры; назіранне за ўспрыманнем твораў мастацтва прадстаўнікамі розных узроставых груп; нарэшце, аналіз любімых кніг, вершаў, мелодый, спектакляў перыяду свайго асабістага дзяцінства, роздум пра любімых мастакоў. Лагічным завяршэннем гэтага накірунку працы з'яўляецца курсавая работа па педагогіцы, дзе кожная з тэм патрабуе аналізу функцыянавання з'яў мастацтва ў жывым педагагічным працэсе.

Цікава паназіраць, як студэнты адгукнуліся на тыя заданні, дзе выбар імі тэм і арыентацыя на тых ці іншых асоб былі амаль не абмежаваны. У асноўным гэта заданні па аналізу педагагічных з'яў і праблем дзяцінства і юнацтва знакамітых дзеячаў культуры. Мы меркавалі, што выбар будзе неяк звязаны з будучай прафесіяй: будучыя мастакі прааналізуюць пачатак жыццёвага шляху мастакоў, рэжысеры - дзеячаў тэатра і г.д. Але атрымалася інакш. У спіс асоб, чые гады дзяцінства і маладосці зацікавілі студэнтаў, трапілі вельмі разнастайныя асобы (сярод іх, акрамя дзеячаў мастацтва,-Аляксандр Македонскі, З.Фрэйд, О.Кромвель). Сярод асоб, абраных студэнтамі 313 групы (выяўленчае мастацтва), - В.-А.Моцарт, Д.Хармс, А.Дункан. Будучыя рэжысеры, навучэнцы 314 і 315 груп, абралі А.Пушкіна, С.Рахманінава, М.Урубеля, эстрадную зорку Мадонну. Будучыя сацыяльныя педагогі і спецыялісты мэнеджмэнту сацыякультурнай сферы аналізавалі маладосць Рафаэля і Маякоўскага, Баха і Далі, Бетховена і вядомага кінарэжысёра Разанава.

Аналіз пісьмовых работ, выступленняў на семінарскіх занятках, тэм курсавых дазваляе выказаць меркаванне, што выбар больш залежыць ад індывідуальных схільнасцей, густу студэнта. Кансультацыі з выкладчыкамі псіхалогіі, якія выкладалі і праводзілі свае даследаванні і назіранні на курсе ў мінулым навучальным годзе, пацвердзілі нашу здагадку: выбар асоб для аналізу адбываецца часцей за ўсе па прынцыпу ідэнтыфікацыі. Тут мае месца ідэнтыфікацыя ў тыпе тэмпераменту, такіх індывідуальных асаблівасцей асобы, як экстравертнасць-інтравертнасць, эмпатыя і іншых, што акрэсліваюць характар узаемадзеяння з людзьмі і сусветам. Такая матывацыя выбару аб'екта для аналізу суадносіцца з узроставай асаблівасцю ўспрымання моладдзю мастацтва: юнак альбо дзяўчына міжволі шукаюць у героях мастацкіх твораў «люстэрка» - тыя рысы, абставіны, праблемы, якія нагадваюць іх асабістыя цяжкасці і здабыткі.

Такую ж зацікаўленасць і вялікі роскід прапаноў для абмеркавання даюць заданні па аналізу асабістых мастацкіх захапленняў перыяду дзяцінства і юнацтва. Вывучэнне агульнага, тыповага ў індывідуальных матэрыялах, якое адбываецца на семінары пад кіраўніцтвам выкладчыка, замацоўвае цікавасць студэнтаў да вывучэння педагагічных з'яў. У непаўторнасці асобы (сваёй альбо свайго куміра) яны вучацца бачыць і тое тыповае, што паддаецца вывучэнню, аналізу і пазітыўнаму ўздзеянню.

Такім чынам, у аснове прыемаў уключэння з'яў мастацтва ў навучальны працэс па курсу агульнай педагогікі ляжыць, акрамя эмацыянальнасці, яшчэ і прынцып індывідуалізацыі заданняў. Рэалізацыя азначанага прынцыпу дазваляе актывізаваць пазнавальную дзейнасць студэнтаў-культуролагаў. Аналіз тыповага ў непаўторнасці творчай асобы дазваляе наблізіць акадэмічны курс да прафесійных патрэб будучых працаўнікоў у сферы культуры.

Грыгаровіч Я.Д.,
дацэнт

МЕСЦА САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ Ў СТРУКТУРЫ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ СТУДЭНТАЎ

Спробы правядзення рэформы вышэйшай школы не прывялі да істотнага поспеху: рэальнага зруху ва ўзроўні падрыхтоўкі спецыялістаў не зафіксавана, актыўнасць пазнавальнай дзейнасці не дасягнула такой ступені, як меркавалася, патрэба ў глыбокіх, моцных ведах не набыла дамінуючага характару. Узнікла неабходнасць новых пераўтварэнняў і пошукаў спосабаў уздзеяння на «стаячага ў чарзе за дыпломам студэнта».

Галоўная вядавочная прычына, якая ляжыць на паверхні захлынуўшайся перабудовы, - адсутнасць не толькі дэклараванага, але і рэальнага сацыяльнага заказу на добра падрыхтаванага, кампетэнтнага, высокапрафесійнага, ініцыятыўнага спецыяліста, здольнага нестандартна, творча арганізоўваць сваю дзейнасць, нетрывіяльна падыходзіць да рашэння любой нечаканай задачы ці сітуацыі. Адсутнасць прамой, непасрэднай сувязі паміж якасцю атрыманых ведаў і сацыяльным узроўнем будучай дзейнасці, паміж паспяховасцю і інтэнсіўнасцю навучання і памерам матэрыяльнага забеспячэння прывяла да пазна-